

Fatih Kürsüsünde / İki Arkadaş Fâtih Yolunda

– Vapur yanaştı mı?

– Çoktan!

– Demek ki Köprü’deyiz...

– Aman, şu yolcular insin!..

– Fakat bilir misiniz,

Yadırgıyor, hani, insan o eski tekneleri!

“Yanaş” denildi mi, nazlım, gider gider de geri,

Gelince hışm ile bir tos vururdu Köprü’ye ki:

Zavallının deşilen karnı sağlam altı çeki

Oduñ yutar da biraz sancıdan bulurdu aman...

– Hekim getirmeye koşsan, hekim de yok o zaman!

– Tımarcılar, bereket versin, usta şeylerdi:

Elinde balta, gelir, üç keser, beş eklerdi...

“Dayan o yanki başından Ömer! Tutundu Memiş!”

Bakardınız ameliyyâta çarçabuk bitmiş!

Amasra sâhili çok eski bir müessesedir;

Uşakların topu cerrâh olur... Hemen kestir!

Bugünden ormanı göster kilağlı baltasına:

Temizleyip çıkıversin, bırakmasın yarına!

– Biraz da dikmeyi öğrenseler..

– Adam sen de!

Düşündüğün şeye bak... Sen şu ilmi öğren de...

– O ilme hiç diyecek yok: Müfâdı kat’idir!

Ulûm-i sâire sun’î, o, pek tabîîdir.

– Ne var ki: Kalmadı tatbîk için müsâid yer!

– Neden?

– Neden mi, görürdün çıkıp gezeydin eğer.

Eteklerinde zığın saklı bildiğin orman,

Bugün barındıramaz hâle geldi bir tavşan!

O, sırtı hiç de güneş bilmeyen yeşil dağlar,

Yığın yığın kayalardır: Serâblar çağlar!

– Sabahleyin yine bir hayli nükte fırlattın!

Hayâli bol bol akıttın, serâbı çağlattın!
– Hayır, hayâl ile yoktur benim alış verişim...
İnan ki: Her ne demişsem görüp de söylemişim.
Şudur cihanda benim en beğendiğim meslek:
Sözüm odun gibi olsun; hakîkat olsun tek!
– Fenâ değil yolun amma epeyce sarp olacak!
“Odun” dedin de, tuhaftır, ne geldi aklıma, bak:
Zavallı memleketin yoktu başka mahsûlü;
Odundu, nerde bulunsan, metâ’-ı mebzûlü.
– Adam yetiştiremezmiş, demek ki, toprağımız!..
– Lâtîfe ber-taraf amma, adam değil yalnız,
Odun da isteriz artık yakında Avrupa’dan!
– Bizim filizleri göndermesin sakın o zaman!
– Ağırca davranıyorsun... Biraz çabuk yürüsek...
– Vakit kazanmak için isterim yavaş gitmek.
– O halde kuş gibi sekmek değil midir lâzım?
Ayıp değil ya, bu sözden ne çıktı, anlamadım.
– Bu î’tirâzı niçin salladın muhâkemesiz?
Vakit geçirmeyi bizler kazanma addederiz!
– Demek ki şimdi işin yok,..
– Hayır, birazdan var
– Ne iştir, anlayabilsek... Mühim midir o kadar?
– Gidip de öğleyi Fâtih’te kılmak istiyorum;
Gelir misin? Hadi!
– Artık üşenmeden ne zorum,
Sıcakta kan tere batmak? Namazsa maksat eğer:
Sağın solun dolu mescid, beğen beğen dalıver.
– Namaz değil yalnız maksadım... Bugün bir adam
Çıkıp da va’zedecek öğle üstü halka...
– Tamam!
Zamânıdır oturup, şimdi, herze dinlemenin;
O yâve-gûları hâlâ, adam, deyin beğenin!
Sarıklı milletidir milletin başında belâ...
– Fakat, umûmunu birden batırmak iş değil a!
Bilir misin ne dehâlar yetiştirdi medreseden?

– Dehâ mı? At bakalım, hiç sıkılma, bol keseden!

– Sıkılmadan atayım mı? Kuzum, niçin atayım?
İnanmıyorsan eğer dur ki ben de anlatayım...

– Sayıp da nâfile ma'lûm olan beş on ismi,
Yorulma: Onları ezberlemek de bir iş mi?
Fakat, şu va'zedecek herze-gû aceb kim ola?
Ne olsa hiç ya... Nihâyet, sarıklı bir molla!

– Seninle biz de, birâder, sabahleyin çıktık!
İnâda karşı ne yapsın da susmasın mantık?
“Sarıklıdır” diye hiç görmeden, bilâ-insâf,
Kibâr-ı ümmeti haksız değil mi istihfâf?
Gelip de bir bulunaydın geçenki va'zında:
Kalırdı parmağın, Allah bilir ki, ağzında!
Ne var inâdına etsen de bir sefer galebe,
Benimle Fâtih'e gelsen...

– Al işte, geldim be!

– Hidâyet erdi mi? Hah, şöyle... Âferin su kuşu!

– Aman, şu düz yolu tutsak da tepmesek yokuşu...

– Uzak yakın deme artık; iniş, yokuş sorma!

Tıpış tıpış gidelim, haydi gir şu sağ koluma.

– Aman, şu ma'bed-i feyyâzın ihtişâmına bak:
Bakar bakar doyamam: Âşık olmuşum mutlak!

– Hakîkten doyamaz dâdeler melâhatine...

Fakat yabancılar üşmüş civâr-ı ismetine!

Nedir harîmine yerleşmek isteyen şu salaş

Hüviyyetinde yığınlar ki hep birer kallâş !

– Evet, zemîni uzaktan görüp bayılmışlar;

Yavaş yavaş sokulup sonradan yayılmışlar!

– O halde şimdi ayılmak gerektir Evkâf'a ...

– Ayıldı farz edelim... Yığmadıkça bir tarafa,

Şu gördüğün kara taşlar kadar kesîf altın,

Nasıl temizleyebilsin, nasıl yıkıp çıksın?

– Hayır, kapatmalıdır “Câmi'in!” deyip kemeri;

Birer birer yıkılır az zamanda kendileri.

– Nasıl kapatmalı?

– Gâyet kolay: “Şu meydanlık,
Ki yol geçen hanı olmuştu, avludur artık;
Bu avludan geçecekler namaz için geçecek.”
Deyip kapatmalı!

– Yâhu, akıllısın gerçek!

– Geçende yıkmaya kalkıştıları mahfili ya!

– Demek ki zır deli bunlar!

– Sorar mısın? Deli ya!

Delirmedikçe bir insan nasıl varır eli de,
Kıyar şu mahfile, yâhud şu muhteşem geçide?
“Bizim de var medeniyetle âşinâlığımız...
Hem eskidir...” diyebilmek için dayandığımız,
Yegâne hüccet-i sengîni yırtacaklar da,
Sıkılmadan gezecekler “geniş” sokaklarda!
– “Sıkılmadan” diye bir nükte salladın... Lâkin,
Yerinde oldu...

– Değil, sende anlayış keskin!

– Ben anlamam ya, fakat pek değerli olsa gerek...

Hakîkaten şu geçit çok güzel midir?

– Ne demek!

Sahîfeler yazıyor, belki, fenn-i mi'mârî,
O, meyl-i nâz ile mahmûr dîdeler-vârî,
Biraz meyilli bakan, ma'berin güzelliğine...

– Kemer de öyle muvâfık mıdır aceb fenne?

– Ne söyledin?

– Şu atılmış verev kemer iyi mi?

– Fünûn-i hendesenin var ya bir de “tersîmî”

Denen usûlü ... Onun mâhirâne tatbîki.

– Demek ki: Hayli mühimdir bunun da tedkîki.

– Senin gözün iyidir... Kaç muvakkıtın sa'ati?

Düzelteyim şunu... Dur, dur... Kurulmamış zâti.

– Birinde on buçuk olmuş, birinde üç...

– Ne güzel!

Zaman içinde zaman... Yoktu böyle şey evvel.

– Büyük kusûr idi lâkin...

– Hakikat öyle idi:

Kamer hesâbı, güneş devri, sonra, mîlâdî,
Deyip de üç yılı ezber bilen zekî millet,
Durur mu hiç yalınız bir sa’atle? Durmaz, evet!

– Nasıl şu banka güzel bir binâ mı?

– Pek o kadar

Fenâ değilse de, nisbetle, bir biçimli duvar
Mesâbesinde kalır câmi’in yanında...

– Garib!

Benim gözümle bakarsan: Ne muhteşem! Ne
mehîb!

– O başka... Sorsalar üslûb için “şudur” denemez.

Asâlet olmalı san’atte evvelâ... Bu: Melez!

Hayır, melez de değil... Belki birçok üslûbun

Halîta hâli ki, tahlîle kalkışılca: Uzun!

Necîb eser arıyorsan: Sebîle bak, işte...

Taşıp taşıp dökülürken o şi’r-i berceste,

Safâ-yı fitratı şâhid ki: Tertemiz aslı;

Damarlarında yüzen kan da, can da Osmanlı!

Görüp bu cûşîş-i san’atte rûh-i ecdâdı,

Biraz sıkımalı şehrin sıkılmaz evlâdı!

– Sıkılmak, eski adamlarda nâdiren görülen

Bir ibtilâyâ denirmiş ki, şimdi geçti!

– Neden?

– Değiştî hâlet-i rûhiyye , çünkü asra göre...

– Aman şu “hâlet-i rûhiyye” bir de “mefkûre ”

Ayıp değil ya, gıcıklar benim sinirlerimi!

– Niçin sinirleniyorsun? Ta’assubun yeri mi?

Biraz değişmeli artık bu eski zihniyyet...

“Lisâna hiç yenilik sokmayın!” demek: Cinnet .

– Hayır, ta’assub eden yok... Şu var ki: Îcâbı

Tahakkuk etmeli bir kerre; bir de, erbâbı

Eliyle olmalı matlûb olan teceddüdler...

Düşün ki böyle midir bizde?

– Şüphesiz.

– Ne gezer!

Delîli: Kendi sözündür...

– Kimim, benim mi?

– Evet!

– Ne söylemişim? Unuttum...

– Canım şu “zihniyyet!”...

– Beğenmedin mi? Fransızca yok mu “mantalite”?

Onun mukâbili...

– Zâten budur ya dert işte!

Tasarrufâtını aynen alırsak İngiliz’in,

Fransız’ın, ne olur hâli, sonra, şîvemizin?

Lisânın olmalıdır bir vakâr-ı millîsi,

O olmadıkça müyesser değil teâlîsi.

– Biraz muhâfazakârânedir ya şimdi bu da...

– Evet, muhâfazakârım... Bilir misin, bu moda

Te’ammüm etmeye başlarsa...

– Başlasın! Ne olur?

– İler tutar yeri kalmaz; lisânımız bozular.

Bugün ne maskara olmuşsa milletin kılığı;

Lisan da öyle olur!

– Anlamam inatçılığı...

– Bilir misin bu garîb ümmetin nedir hâli?

“Yehâfü” sıygasının çingiraklı i’lâli !

– Nasıl, nasıl?

– Hele sabret: “Yehâfü aslından...”

Deyip de ezbere birçok ibâreler okutan

Hocam, hitâma yakın devresinde i’lâlin;

Meyân-ı kafiye-dârında çifte “fi’l-hâl”in

Okur dururdu, bu bir an’aneydi besbelli:

“Kaçan ki sâkin olur vav, onun da mâ-kabli

Hurûf-i sâlimede harf-i gayr-i sâkin olur;

O vâvı müttefikân meddeder imiş cumhûr ...

O halde, biz dahi ettik: Yehâfü oldu” ... Evet!

Ne yapsa Avrupa, bizlerce asl olan hareket:

“O halde, biz dahi yaptık!” deyip hemen taklîd.

Bu türlü bir yenilikten ne hayr edersin ümîd?
– Fakat “yehâfü”nün i’lâli amma güçmüş ha!
– Bu, ihtisârı onun, çok sürerdi, yoksa, daha!
Fenâ mı? Bak, lâfa daldık da duymadık yokuşu.
– Hakîkat öyle! Epey yol kazanmışız... Şu ne, şu?
– Yıkık sebîle bakıp ağlayan yanık mektep...
Geçenki yangının enkâzı işte bunlar hep!
– Demek ki: Câmi’i kurbünderiz Süleymân’ın.
– “Demek” de var mı ya? Karşında!
– Lâkin insânın,
Nasıl kararmada mâzîye tırmanan nazarı!
Bugün, bizim tepemizden bakan şu âsârı,
Sıyânet eylemeden âciziz, değil yapmak...
– Hakîkat öyle! Şu ma’bed nedir? Şu haşmete bak!
– Bırak ki câmi’i, dünyâda olmaz öyle eser,
Fakat nedir şu heyâkil, nedir şu medreseler!
Uzaktan andırıyorlar nitâk-ı sîmîni ,
Ki sarmak isteyerek vahdetin nedîmesini,
Atılmış üç tarafından kemend olup beline;
Fakat değil beli, dâmânı geçmemiş eline!
Beşer değil mi? Teâlî de etse irfânı,
Nasıl kucaklayabilsin harîm-i Yezdân’ı?
Evet, medâris , o vahdet-serây-ı muhteşemin
Önünde: Hürmetidir dîne her zaman ilmin.
Bütün şu kubbelerin mevce mevce silsilesi:
Huzûr-i Hak’ta kapanmış sücûd kâfilesi!
– Bugün de öyle mi lâkin?
– Değilse, kimde kusûr?
Bu nâ-halefliği biz yapmışız; selef ma’zûr.
Oyup, sıçan gibi, her dört adımda bir kemeri,
Deden mi açmış o miskin kılıklı kahveleri?
Hayır, deden sana, bak, hastahâneler yapmış!
Yanında Mekteb-i Tıbbiyye’ler, neler yapmış!
Şu gördüğün kocaman kütle yok mu? Dârü’t-Tıb .
– Demek bu medrese, Tıbbiyye Mektebi’ydi?..

- Ayıp!
- Ayıp nedir?
- Bunu olsun görüp de bilmemeniz...
- Bakılsa öyle... Fakat “Bilmeyin!” diyen yine siz!
- Tabâbetin o kadar muhteremdi mevki’i ki:
Birer tabîb-i fûnûn-âşinâ çıkar, eski
Müderresînimizin en güzîde efrâdı.
Yazık, o nesl-i kerîmin vefâsız evlâdı,
Bırakmış öylece, hiç bakmamış müesseseye;
Neler görür neler insan, girince medreseye!
Dolaşmak isteyerek daldığım olur ba’zı:
Adım başında asırlarca sa’yin enkâzı,
Takılmamak, hani, kâbil değil ayaklarına!
Nazar nüfûz edecek olsa hangi bir yığına:
Ya bir müdekkikin esrâr-ı târumârı defîn;
Ya bir müşerrihin âsârı saklı... Hem ne hazîn!
Çamurda saplı, geniş rahleler bütün mermer...
Demek: Muallimi teşrîhi vermemiş ezber;
Kitâb-ı na’şî serip taşların uzunluğuna,
Açıp açıp okumuş karşısında, bulduğuna.
Bugün, o rahlelerin kendi na’ş olup yatıyor;
Üzerlerinde bekârlar fasulye kaynatıyor!
- Vefâ’ya çıksa gerektir bu eğri büğrü sokak...
- Evet, Vefâ’ya iner.
- Gâlibâ epeyce uzak...
- Değil mi?
- Hiç de değil... Sen yoruldun anlaşılan!
- Unutmuşum, hani, yoktur da geldiğim çoktan.
- Sapınca, doğru Vefâ Meydanı’ndayız şimdi.
- Biraz tanır gibi oldum... Ya az mı geçtimdi!
- Al işte istediğin: Türbe, taş konak, karakol...
- Fakat bunun nesi meydan? Bu âdetâ bir yol...
Tuhaf değil mi ya?
- Vaktiyle belki meydandı...
- Kapanmış olsa da gittikçe, kalmış eski adı.

– Epeyce kahve de var...

– Nerde yok ki? Her yerde!

Onunla millet-i merhûme uğramış derde!
Bekâsı var mı cihânın, düşünme âkıbeti!
Uzan şu peykeye: Buldun demektir âhireti!
Birinci def’a imiş binmiş ihtiyar kayığa;
Piyâde yağ gibi kaydıkça doğrulup açığa;
Işıldamış gözü, bir kav çakıp demiş: “Yâ Hay!
Ömür ömür bu ömür işte: Hem otur, hem kay!”
Şu peykeler de o tiryâkinin “ömür” dediği
Piyâdenin eşidir... Yan gelir misin... Ne iyi!
Hayat akıp gidecekmiş... Ne var kederlenecek?
Zaman zaman bu zaman... Durma bir nefes daha
çek!
Safâna bak ki ya çıktın, ya çıkmadın yarına!

– Dönüp dönüp bakıyorsun... Ne geldi hatırına?

– Şu karşılıklı binâlar düşündürür mü seni?

– Niçin düşündürecek, önce söyle hikmetini...

– Şu sağ taraftaki?

– Mektep.

– Evet, bu cebhedeki?

– Bir eski medrese olmak gerek... Değil mi?

– Peki.

– Pekî nedir? Biraz îzâh edilse, çok eksik!

– Zavallı milleti vahdet-cüdâ eden “ikilik”,

Sırtı mıyor mu? O pis dışlarıyla karşında?

Nasıl tükürmesin insan şu hâle baksın da?

Yıkılmamış, ne kadar yıkmak istesek, îmân;

Ayırmak istemişiz sonra dîni dünyâdan.

Ayırmışız, ederek Şer’i muttasıl ihmâl;

Asıl ikincisi olmuş, şu var ki, berzede-hâl!

Evet, bu sıska vücûdun yarın durur nefesi;

Fakat şu gördüğün “Ekmekçioğlu Medresesi”

Yaşar, demir gibi göğsüyle, belki on bin yaş...

Ya her kaburgası: Kurşunla bağlı yalçın taş!

Olaydı koskaca millete bir beyinli kafa;
“Vücûdu bir yana atmak, dimâğı bir tarafa,
Akıllı kârı değil!” der de böyle yapmazdı.
Ne oldu, sor bakalım? Milletin öz evlâdı,
Yabancıdan daha düşman kesildi birbirine!
– Sonunda kardeş olurlar tabîatıyla yine.
– Zaman bilir onu artık.

– Kemer gözüktü hele...
– Gözükmesin mi ya? Bir hayli kısmı geçti bile.
– Zavallı saklanıyor: Hâli görmek istemiyor!
– Kurûn-i mâziyemizden bakan şu “gözler”e sor:
O neydi, dağ gibi erler ki arza hâkimdi...
Nedir karıncalanan nesl-i muzmahil şimdi?
– Hakîkat, öyle küçülmüş ki: “Yok!” de, geç artık...
– Asıl bu, yok gibi varlık değil mi maskaralık?
– “Gebermeliydi” mi dersin? Gebermişiz, ne çıkar?
Kolay değil o da... İnsanca ölmenin yolu var.
Cemâatin arasından “Kalırsa: El beğenir;
Ölürse: Yer beğenir” dört adam çıkarsa, getir!
Bırak da ölmeyi, anlat şu gördüğün kemeri;
Büyüklüğünde midir, nerededir bunun hüneri?
– Gelince baktılar Osmanlılar ki memlekete,
Su yok. Su halbuki gâyet mühimdi...

– Elbette.
– Düşündüler bunu nerden, nasıl getirmesini;
Sonunda öyle bir iş yaptılar ki: Pek fennî .
Tutulmuyor ya esâsen bugün de başka tarîk,
Suyun isâlesi , tevezî'i, mutlakâ tazyîk
İ'ânesiyle olur...

– Şüphesiz.
– Fakat, makine
Henüz bilinmediğinden, o kuvvetin yerine,
Menâbî'in değişen râkımından istihsâl
Olunma bir sıkı tazyîk edilmiş isti'mâl.
Bulunca en iyi tazyîkin en kolay yolunu;

Kaçırmamak için artık onun tefâzulunu ,
Hemen şu âbideler başlanılmış i'lâya...
Fakat mehâret-i san'at bununla bitti mi ya?
Hayır! Görülmelidir ayrı ayrı maksemeler :
Bakınca hayret edersin... Ne ince iş, ne hüner!
Hakîkaten şaşacak şey... Ne vâkıfâne hesâb!
Su öyle bir dağıtılmış ki: -Olmasaydı harâb-
Alırdı hakkını her çeşme; damlanın kesri
Kadar tehallüfü hattâ sezerdi "ölçü"leri.

– Şu karşımızda duran kubbe gâlibâ türbe...
– Ayol! Namaz geçiyor... Amma dalmışız lâfa be!
Bırak da türbeyi sen şimdicek biraz çabuk ol!
– Canım neden koşalım? Var ya vaktimiz bol bol.
Yetişmemiş bile olsak, kazâsı mümkündür!
– Hayır, yetişmeli, mâdem edâsı mümkündür!
Demek: Sıvanmalı abdeste... Bâri bir çeşme
Olaydı...
– Çeşme mi? Al işte!
– Dur fakat gitme!
– Senin uzun süreceksin, anladım ki, abdestin;
Fotini çıkarması, bilmem ne... Çünkü yok mestin.
Bırak da ben gideyim, sonradan gelersin sen...
Gecikme ha!
– Gelirim... Görmek isterim zâten.